

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Наукова робота у рамках конкурсу «Від студентського
самоврядування до самоврядування громад»

на тему:

«Підвищення якості соціальних послуг (освітніх та культурних), що
надаються населенню на рівні територіальних громад»

Виконала студентка

групи 301-ЕР

Яковенко А.Ю.

м. Полтава - 2017

Зміст

ВСТУП	3
1. МОЖЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ КОШТІВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИРШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ.....	6
2. ПОЛТАВСЬКА ФІЛІЯ СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ. «ТЕАТР СУЧАСНОГО ДІАЛОГУ»	9
2.1 Мистецький засіб запобігання злочинів з мотивів ненависті на ґрунті упередження	11
2.2 Створення щільних культурно-освітніх майданчиків для дорослих в неведених населених пунктах Миргородського району Полтавської області.....	18
2.3 Театральний табір «Допоможи побачити»	25
3. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНІЦІАТИВНИХ УГРУПУВАНЬ.....	28
ВИСНОВКИ.....	35

ВСТУП

На сьогоднішній час існує безліч пропозицій та варіантів пошуку неформальної освіти на різних наукових конференціях, тренінгах, які можуть надаватися безкоштовно. Велика кількість грантів в Україні. Ми стоїмо перед порогом відкритих дверей до розвитку. Тож активна свідома молодь може самовдосконалюватися, використовуючи будь-який спосіб, який до вподоби, та навчати інших.

Соціально-культурна сфера охоплює сукупність галузей підприємств, що виробляють і реалізують товари і послуги, необхідні для задоволення соціально-культурних потреб людини. Діяльність організацій цієї сфери має змістовий (соціокультурний) та економічний аспекти.

Змістовий (соціокультурний) аспект діяльності організацій соціокультурної сфери полягає у збереженні, виробництві, розповсюдженні, засвоєнні культурних цінностей, у процесі якого змінюються відносини між людьми. Цей аспект передбачає наявність в окремих груп населення та осіб конкретних культурних потреб, а у підприємств соціокультурної сфери можливостей для їх задоволення.

Економічний аспект діяльності організацій соціокультурної сфери передбачає певний їх організаційно-правовий статус, наявність матеріально-технічної бази, джерел фінансування, механізмів планування, ціноутворення тощо.

Організації соціокультурної сфери зосереджуються на наданні соціальних (освіта, наукове обслуговування, охорона здоров'я, санаторно-курортні та оздоровчі послуги, фізична культура і спорт, туризм) послуг, а також послуг у сфері культури (культура і мистецтво) (рис. 2.1).

У сфері соціально-культурних послуг (охорона здоров'я, освіта) значну частку займають безоплатні послуги, що певною мірою гальмує дію ринкових механізмів. Однак питання організації торгівлі соціально-культурними послугами набувають все більшої актуальності із загостренням конкуренції, збільшенням витрат, зниженням рівня рентабельності і прибутковості підприємств, погіршенням якості послуг.

Головна мета надання соціально-культурних послуг полягає в задоволенні потреб споживачів і отриманні певної вигоди суб'єктами, які їх продукують. Основними елементами успішної реалізації соціально-культурних послуг є ефективна система просування їх на ринок, оптимальна цінова політика.

Освітня послуга - це продукт спільної праці викладачів та тих, хто навчається.

Освітні послуги розглядаються як важливі і самобутні економічні блага, які створюються педагогічними працівниками. На їх виробництво витрачається жива праця працівників освіти і матеріальні ресурси, що поставляються з промисловості й інших галузей. Тому освітні послуги також мають вартість. І в цій якості вони стають товаром і можуть виступати об'єктом ринкових відносин.

Деякі економісти вважають, що поділ освітніх послуг на «платні» і «безкоштовні», з погляду економічної теорії, є некоректним. Дійсно безкоштовними освітні послуги є лише для безпосередніх споживачів: учнів, студентів. А суспільству, підприємствам і навчальним закладам ті ж самі «безкоштовні» послуги коштують всіх необхідних витрат праці, що створює вартість, яка повинна оплачуватися на визначеному рівні в грошовій формі.

На даному етапі розвитку популярним є отримання неформальної освіти.

Неформальна освіта – освіта, яка є інституціоналізована, цілеспрямована, спланована особою або організацією, яка забезпечує надання освітніх послуг. Визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є доповненням та/або альтернативою формальної освіти в навчанні протягом усього життя індивідуума. Навчання в рамках таких програм часто ведеться для забезпечення загального права доступу до освіти. Неформальна освіта доступна людині будь-якого віку, але вона не обов'язково має спрямовану структуру; вона може бути короткою за тривалістю та низькою за інтенсивністю; й вона, як правило, організується у вигляді короткострокових курсів, майстер-класів або семінарів.

Неформальна освіта найчастіше веде до отримання кваліфікацій, які не визнаються кваліфікаціями формальної освіти або еквівалентами формальної освіти відповідними національними або субнаціональними органами освіти, або кваліфікації зовсім не присвоюються. Неформальна освіта може охоплювати програми по ліквідації неписьменності дорослих і молоді та програми для дітей, які не відвідують школу, а також програми з розвитку життєвих і трудових навичок, програми, що спрямовані на соціальний і культурний розвиток.

Фундаментальні принципи неформальної освіти – доступність і добровільність. У поєднанні з концепцією "навчання впродовж життя" це робить неформальну освіту оптимальним інструментом для людей з абсолютно різними цілями – від заповнення прогалін у базовій освіті до отримання знань для професійної діяльності.

В Україні на даний момент не існує визнаних стандартів неформальної освіти. Але декілька організацій наразі займаються розвитком стандартів та показників якості неформальної освіти в Україні. Серед них:

Prometheus - український MOOC, що надає можливість безкоштовно створювати онлайн-курси, за умови якісного та відповідного до цінностей ресурсу контенту.

Інша Освіта - українська громадська організація, що працює за стандартами неформальної освіти Німеччини "Theodor Heuss Kolleg", та проводить професійні курси для освітян з дотримання стандартів якості неформальної освіти.

Центр гуманістичних технологій "АХАЛАР" – чернігівська громадська організація, що розвиває якість громадянської освіти в Україні.

Технічна студія "Винахідник" – розвиває якість освіти за допомогою LEGO через свої курси навчання та франшизу, що контролює дотримання цінностей та стандартів якості навчання

Неформальні освітні проекти в Україні почали з'являтися за компенсаторним принципом, заповнюючи прогалини в освіті формальній. Це цілком логічно, адже реформування середньої та вищої школи – величезний проект, неформальна ж освіта – гнучкіша й легше адаптується до оновлень, а подекуди й сама є їхнім провідником.

Наразі в Україні неформальні проекти не просто заповнюють наявний вакуум, а й намагаються запуснути певні процеси оновлення в освіті. Цікаво, що в інших країнах Європи, де неформальна освіта часом має понадстолітню історію, увага до неї й надалі впевнено зростає.

Метою даної роботи є висвітлення способів розвитку активної молоді, вирішення соціальних проблем шляхом культурних та освітніх проектів.

1. Можливості отримання коштів для реалізації вирішення соціальних проблем

Проекти, що будуть розглядатися, були реалізовані завдяки грантам.

Гранти надаються за результатами грантових програм-конкурсів, що оголошуються для неприбуткових організацій, під час яких фандрайзер повинен пройти складну процедуру подання заявки на отримання гранту, і, у випадку перемоги в конкурсі - отримати кошти (допомогу). Грантові програми бувають відкритими (коли до участі допускаються всі організації, які відповідають певним вимогам донорської організації, (наприклад, НПО повинна бути внесена до Реєстру неприбуткових організацій) або закритими (коли допускаються лише НПО, що відповідають особливим умовам грантової програми, наприклад, тільки регіональні партнери донорської організації або НПО, які раніше отримували (або не отримували) гранти від даного (або іншого) фонду, НПО певної адміністративної області тощо).

З точки зору періодичності проведення грантові програми поділяються на:

- разові конкурси – програми грантів, які проводяться благодійними фондами один раз (як правило, вони спрямовані на досягнення певних цілей і завдань);

- циклічні конкурси – програми грантів, які повторюються через певні проміжки часу - один-два рази на рік;

- постійні конкурси – програми грантів, які не мають певних термінів подання заявок на фінансування. Проекти розглядаються за фактом їх надходження.

<i>Типи грантів</i>	<i>Визначення</i>
гранти загальної підтримки	благодійна допомога, яка надається неприбутковим організаціям на підтримку їх основної діяльності, забезпечення стабільності і розвитку
гранти на програми або проекти	благодійна допомога, яка надається для реалізації конкретного проекту або програми
гранти частковим фінансуванням	3 благодійна допомога, яка передбачає обов'язкове залучення додаткових джерел фінансування (інші донорські організації або власні кошти неприбуткової організації)
капітальні гранти	благодійна допомога, яка надається на капітальні витрати неприбуткової організації (придбання нерухомості, ремонт, придбання необхідного обладнання)

корпоративні гранти	благодійна допомога, яка надається неприбутковим організаціям підприємницькими структурами; або гранти, що передбачають співфінансування проекту з боку бізнесу
початкові гранти	благодійна допомога, яка надається неприбутковим організаціям на початковому етапі їх розвитку з метою забезпечення їх стабільності та функціонування; або гранти на створення нових організацій (нових напрямків у рамках діючої організації)
гранти в натуральній формі	благодійна допомога, яка надається неприбутковим організаціям у вигляді матеріальних цінностей, а не грошових коштів
перспективні гранти	благодійна допомога, яка надається неприбутковій організації в розмірі, що дорівнює статутному фонду організації, але виплачується частинами (частка виплати дорівнює сумі прибутків, які б отримала організація за рік, якщо б статутний внесок був зроблений одноразово)
посередницькі гранти	благодійна допомога, яка надається спонсором для проведення соціально-орієнтованої політики від його імені
стимулюючі гранти	благодійна допомога, яка становить певний відсоток від необхідної неприбутковій організації суми з метою її стимулювання до подальшого звернення до донорів; або кошти, що надаються для проведення кампаній по збиранню коштів для неприбуткової організації.
цільові гранти	благодійна допомога, яка надається неприбутковій організації цільовим чином для здійснення конкретної діяльності

Гранти мають як переваги, так і недоліки

<i>Переваги грантів</i>	<i>Недоліки грантів</i>
<ul style="list-style-type: none"> - грант дозволяє отримати достатньо велику суму коштів на тривалий період часу; - підготовка і подальша реалізація гранту виступає як помітний дисциплінуючий чинник для колективу ВНЗ, НПО та сприяє чіткому розподілу і закріпленню обов'язків серед працівників; - в разі встановлення продуктивних 	<ul style="list-style-type: none"> - у кожного фонду (грантодавця) є свої обмежені пріоритети, які, можуть змінюватися; - процес прийняття рішення щодо надання або неподання гранту триває, як правило, досить довгий час; - грантові кошти надходять до реципієнта поетапно і досить повільно (на відміну від благодійного внеску, який надається одразу)

<p>взаємин між ВНЗ або НПО та грантодавцем, належного виконання реципієнтом відповідних програм чи проектів, грантодавець і надалі буде схильний фінансувати проекти даної організації.</p>	<p>повністю без суттєвих додаткових умов);</p> <ul style="list-style-type: none"> - у багатьох випадках грантова підтримка не передбачає покриття експлуатаційних та накладних витрат; - кошти, одержані у вигляді гранту, тісно прив'язані до цілей конкретного проекту
--	--

Отже, за допомогою грантів здійснюється необхідна підтримка проектів, котрі не є прибутковими, але відіграють важливу роль у розвитку суспільства, міста або навчального закладу. Діяльність, що не отримує фінансування із боку держави, також може бути підтримана за допомогою грантів. Наприклад, некомерційні організації, що існують в країні, часто опираються на гранти як на основне або навіть єдине джерело свого доходу (він необхідний для оплати приміщення і техніки, праці співробітників).

2.Полтавська філія Суспільної Служби України. Театр Сучасного Діалогу

Я є членом Полтавської філії Суспільної Служби України та хочу поділитися особистим досвідом освітнього та культурного розвитку населення за допомогою грантів, які надходять до України.

Невдовзі після того, як постала незалежна Україна, в наше життя почали повертатися такі одвічні поняття, як благодійність і милосердя. Тоді й була заснована благодійна громадська організація – Суспільна Служба України. Ініціаторами створення організації в Полтаві були п.п. Ганна Кіященко, Олена Терник, Ганна Дениско, Петро Библів, Петро Ротач, Оріся Ковалевич, Галина Пустовіт.

Статут Полтавської філії ССУ було зареєстровано 22 лютого 1993 р., але свою безпосередню діяльність організація розпочала ще в 1992 році: надавала матеріальну допомогу малозабезпеченим громадянам, дітям-сиротам, студентам; опікувалася вихованцями школи-інтернату №2 м. Полтави та Андріївської школи-інтернату в Новосанжарському районі; влаштовувала для дітей святкування традиційних українських свят.

З 1993 по 1999 рік Полтавська філія ССУ опікувалася відпочинком та вихованням дітей з малозабезпечених родин. Допомогу коштами надавала для цього Суспільна Служба м.Сент-Кетеринс (Канада), яку очолював п. Федір Ткаченко.

В 2002 - 2006 році виконання проекту «Банк їжі» допоміг в забезпеченні необхідними продуктами людей з найменш захищених верств населення: одиноких пенсіонерів, інвалідів, матерів, котрі самі виховують дітей. Підтримку проекту коштами надавала Суспільна Служба українців Канади та допомагали в реалізації: полтавський осередок УСО «Пласт», обласна Спілка фермерів, кредитова спілка "Каса взаємодопомоги" та інші організації.

Організація, починаючи з 1998 року, почала надавати правову допомогу громадянам у їх спілкуванні з органами влади та монополістами у сфері послуг, допомагали своїми консультаціями захищати права громадян.

Працювали над законопроектами Верховної Ради «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування», «Про партії», Цивільний кодекс, передали свої поправки та зауваження у Верховну Раду.

В 2001 році започаткували комп'ютерні курси для жінок, які працюють в громадських організаціях. Потреба в навчанні роботі на комп'ютерах величезна. Адже не тільки середнє та старше покоління не володіє навичками роботи на ПК, а й теперішні випускники вузів мають дуже приблизне уявлення

про можливості ПК, електронної пошти, інтернет. Також для середнього та старшого покоління існує психологічний бар'єр, не всі наважуються йти навчатися поруч з молодими людьми.

Театр Сучасного Діалогу – структурний підрозділ Полтавської філії Суспільної служби України

Досвід полтавського Театру Сучасного Діалогу свідчить про важливість і актуальність подібних мистецьких ініціатив для розвитку громадянського суспільства.

За півтори роки існування ТСД зібрав команду, яка постійно навчається та готова до нових викликів.

На основі зібраного членами ТСД документального матеріалу: інтерв'ю з представниками різних цільових груп та журналістських досліджень, рекомендацій психологів, соціологів, юристів, правозахисників, власних рефлексій та ін. Створили три сучасні вистави, понад 20 перфоменсів, 5 відеороликів із соціальною рекламою.

ТСД працював з такими актуальні темами:

- інтеграція та адаптація ВПО в місцеві громади;
- попередження злочинів на ґрунті ненависті з мотивів упередженості;
- групи упередженості та стереотипи;
- толерантність;
- права та обов'язки громадянина;
- інформаційні маніпуляції та критичне мислення;

Тренінги та майстер класи для учасників ТСД проводять професійні режисери, драматурги, актори, сценографи, театральні менеджери, театральні критики. Це митці та експерти з активною громадською позицією, які працюють з питаннями: дискримінація, гендер, інформаційні маніпуляції, права людини, громадянська компетентність інші.

Навчання має три тематичних напрямки:

1 Театральний (акторська майстерність, сценічна мова, сценічний рух, принципи існування актора у документальному театрі; поняття критичний, соціальний, документальний напрями у театрі, їх функції та засади, соціальний та критичний театр у світовому контексті ін.)

2. Підвищення рівня обізнаності у сфері сучасного мистецтва (принципи сучасного мистецтва, огляд та аналіз світових виставок, форумів, фестивалів сучасного мистецтва).

3. Громадянська компетентність (права та обов'язки громадянина демократичної держави, толерантність та громадянська активність, медіа грамотність, демократія участі ін.)

Сучасне мистецтво може допомогти розгледіти за нав'язаним образом ворога звичайну людину, яка потребує поваги та захисту, може ставити актуальні питання, може і повинно віддзеркалювати сьогодення, заради гідного майбутнього, може шукати шляхи вирішення нагальних соціальних проблем.

2.1 Мистецький засіб запобігання злочинів з мотивів ненависті на ґрунті упередження

У період конфлікту на культуру покладаються особливі надії. Саме її засобами можна розпочати діалог і шукати шляхи до примирення. Митці та культурні менеджери завдяки своєму досвіду та через специфіку своєї діяльності здатні будувати мости між різними точками зору тоді, коли контакти на офіційних рівнях неможливі. За останні десятиліття людство накопичило значний досвід використання засобів культури для пошуку примирення в конфліктних зонах.

Ідеї примирення завжди ідуть поруч із переосмисленням минулого та роботою з громадами.

До початку подій 2014 року намагання працювати з цими темами засобами культури в Україні носило поодинокий і нерідко хаотичний характер. Сьогодні в публічному полі часто йдеться про те, що в історії держави є чимало сторінок, які потребують актуалізації через суспільну дискусію.

Попри те, що протягом останніх двох років уже відбулося багато дискусій, ще зарано говорити, що українське суспільство навчилося обговорювати болючі сторінки історії та шукати компромісні підходи. Однак, спроби тривають. Уже з'являються мистецькі проекти, що працюють із темами включення та примирення. Для роботи вони використовують і досвід країн ЄС, зокрема, документальний театр як спосіб говорити із різними сторонами конфлікту.

Засобами культури неможливо зупинити війну, що вже почалася. Але досвід інших країн, що пережили чи переживають гарячі або заморожені конфлікти показує – рано чи пізно приходить час сідати за один стіл. Навіть якщо зараз нам це здається неможливим. І коли це стається, саме культура може відновити зв'язки, що були розірвані. Головне – дати їй слово.

Україна нині знаходиться в стані військового конфлікту, ми маємо біженців в середині країни та окуповані території. Багато людей в Україні піддалися агресивному впливу інформаційної війни з боку країни агресора. Як наслідок, ми маємо поляризацію поглядів українців та нетерпимість один до

одного. Наша історія не унікальна, подібні конфлікти відбулися у Грузії та Молдові, які нині знаходяться в замороженому стані.

У серпні 2015-го проектна заявка Полтавської філії Суспільної служби України виграла грант від Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International. З початком осені запустили проект із назвою «Театр Сучасного Діалогу – як інструмент для вирішення соціальних проблем». Метою було створення вистави на документальній основі про життя та проблеми переселенців у Полтаві, розвіювання стереотипів щодо них, поліпшення процесів їх адаптації та інтеграції.

Учасниками проекту стали студенти, психологи, школярі, майбутні композитори, журналісти, поети, співробітники бібліотеки – більшість займалася акторством або режисурою в полтавських аматорських театрах: «Анастасіс», «І по всьому», «Ко под лестницею», «ПолТеЛа».

Робота була дуже інтенсивною: майстер-класи, семінари, зустрічі, розвиток навичок емпатії, акторської майстерності, збору документального матеріалу. Інтерв'ювали не лише переселенців зі сходу України, а й полтавців. І вже менше, ніж через три місяці від початку проекту відбулася прем'єра вистави під назвою «ЗЛАТОМІСТО». Режисерка – Галина Джикаєва. Драматургиня – Ірина Гарець. Перший проект продемонстрував ефективність використання документальної драми для вирішення актуальних соціальних проблем. Документальна драма про життя переселенців та полтавців визвала резонанс дискусію не тільки в Полтаві, але й в багатьох інших містах України. Переконались, що сучасні театральні засоби – це дієвий інструмент постановки та пошуків вирішення актуальних питань.

Вчитися критично мислити, знати свої права, запобігати будь-якому насиллю є необхідним компонентом в розбудові здорового та благополучного громадянського суспільства.

Тож наступний проект був пов'язаний з тим, що значна кількість українців мислить стереотипно та упереджено, у їхній уяві світ поділений на своїх і чужих, або чорне та біле. Тому у суспільстві поширені злочини, або вороже ставлення щодо громадян іншої расової та національної приналежності, іншої релігії та переконань, людей з обмеженими можливостями тощо. Було вирішено застосувати інструменти сучасного театального мистецтва для подолання стереотипів та попередження злочинів на ґрунті упередженості.

Крім акторської майстерності вивчали *механізми дискримінації* (лат. *discriminatio* «розрізнення») – будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав.

Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп. Ні у Загальній декларації прав

людини, ні в інших міжнародних угодах немає загального визначення поняття «дискримінація», хоча вони і згадують її досить часто, тому для дефініції зазвичай використовуються соціологічні визначення. У міжнародних відношеннях поняття дискримінації також охоплює відношення до держави (або групі держав), зазіхання на її права, що загрожує загально визнаним звичаям і принципам міжнародного права. Організації Об'єднаних Націй виключає расову, політичну, релігійну й інші види дискримінації в міжнародних відношеннях.

Розрізняють *пряму* і *непряму* дискримінацію.

Пряма дискримінація характеризується як намір дискримінувати особу чи групу, наприклад, бюро з працевлаштування відкидає претендента певної національної ознаки (єврея, цигана та ін.) або житлова компанія не продає квартири для осіб «кавказької національності».

Непряма дискримінація зумовлена впливом політики або конкретних заходів: це відбувається тоді, коли формально нейтральні правила, критерії або практика ставлять де-факто особу або осіб певної меншини у не вигідне становище у порівнянні з іншими. Прикладами можуть бути: мінімальний критерій росту для певної професії (завдяки чому серед заявників може бути виключено набагато більше жінок, ніж чоловіків); або ж не наймати людей з певним іміджем – жінок з довгими спідницями (під що підпадають мусульманки), чоловіків із довгим волоссям або із сережками у вухах (під що підпадають чоловіки із певним особистим смаком), і таке інше. Формально, ці правила є нейтральними щодо, наприклад, етнічної або релігійної приналежності, але, фактично, ставлять у нерівноправне положення різних членів суспільства, а деякою мірою – і представників етнічних та релігійних груп (наприклад, хіджаб: ознака мусульманки).

Дискримінації щодо осіб і соціальних груп за ознакою раси, релігії, гендера, етнічної приналежності, походження, національності або сексуальної орієнтації заборонена у багатьох міжнародних документах з прав людини і в Лісабонській угоді, що заміняє Конституцію ЄС.

Етнічна дискримінація – політичні та соціальні утиски, які здійснюються панівним (домінуючим) у державі етносом щодо одного, кількох або усіх непанівних етносів і проявляються при наданні громадянства, здійсненні судочинства, реалізації прав на соціальний захист і прав людини взагалі, наймів на роботу та звільненні з неї, в умовах праці та її оплати, вирішенні питань освіти та задоволенні інших культурно-інформаційних потреб. Цей різновид дискримінації має історичні, психологічні та економічні мотивації, які в багатьох суспільствах зумовлені традиційним ставленням до етносів-чужинців як до ворогів.

Релігійна дискримінація – заборона або обмеження діяльності тих чи інших релігійних конфесій, общин і груп, часткове або повне позбавлення певної частини віруючих громадян прав, пільг, привілеїв, які мають інші віруючі громадяни. У ХХ ст. практикувалася тоталітарними режимами (див. Тоталітаризм). Її мета – послабити вплив тих чи інших релігійних конфесій та організацій на політичне й духовне життя суспільства, не допустити появи опозиційних рухів під релігійними гаслами.

Релігійною дискримінацією було пронизане все законодавство СРСР про релігійні культу (заборона політичних акцій певної спрямованості, тотальне обмеження культурно-освітніх рухів та майже повна заборона добродійної діяльності, свободи слова тощо). Фактично в умовах постійних переслідувань перебувала в УРСР діяльність греко-католицьких священників (див. Українська греко-католицька церква) у Львівській, Тернопільській та інших областях.

Позитивна дискримінація, або **політика позитивних дій** – юридична розбіжність в підходах, яка реалізується як тимчасовий захід із метою створення сприятливих умов для певної категорії осіб на шкоду іншій категорії і таким чином компенсує існуючу між ними фактичну нерівність.

Вона дозволяє перейти від рівності в праві (як вимоги юридичної не дискримінації) до рівності через право (фактичної рівності). Держава вдається до позитивної дискримінації заради забезпечення фактичної (реальної) рівності можливостей.

Також таке поняття як **демонізація**. Стратегія демонізації неминуче призводить до замкнутому колу дій по ескалації напруженості, виключає можливість дипломатичного рішення і неминуче веде до погіршення відносин або війни. Внаслідок цього розглядалися питання боротьби зі стереотипами.

Стереотип – усталене ставлення до подій, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами.

Соціальний стереотип – це система економії ресурсів в процесі оцінювання моделей середовища.

Використання безліч статистичних даних та статей з медіа ресурсів.

Один з прикладів підтвердження актуальності теми:

«У 2008 році двоє осіб С. та К. розпивали алкогольні напої разом з двома неповнолітніми та говорили про шкоду, яку завдають Україні іммігранти з Африки. На їхню думку, африканці приїжджають до України незаконно, щоб отримати роботу, продавати наркотики, будувати сектантські церкви та завдавати іншої шкоди країні. Один із неповнолітніх помітив чоловіка африканського походження, що йшов по вулиці та заричав – «Дивіться, негр!». Всі четверо побігли за ним та напали із засідки. Обвинувачений С. чотири рази

штрикнув жертву ножом у спину та вбив його. Свідки, які намагалися зупинити обвинуваченого С. повідомили, що він сказав – «Навіщо Ви мене чіпаєте, я захищаю Україну!» – стаття з книги ОБСЄ.

До тренінгів та майстер-класів додався тиждень роботи у літньому театральному таборі, віддалено від цивілізації, з повним зануренням у тему. Нову роботу – виставу «теорія великого фільтра» презентували наприкінці листопада минулого року. Режисерка – Роза Саркісян. Драматургиня – Ірина Гарець. Більше 80 інтерв'ю, маса написаних учасниками Театру монологів, статистичні дослідження, медіа-матеріали, провокації. З усього цього і склалася вистава, з якою Театр Сучасного Діалогу нині їздить Україною, яка безперестанно змінюється та трансформується, і яка змінює самих акторів.

Завданням проекту було:

- 1.Зменшення рівня агресії та злочинів на ґрунті упередженості серед молоді в м. Полтава та Полтавської області.
- 2.Навчання акторів, громадських діячів, журналістів, працівників бібліотек розуміти причини виникнення злочинів на ґрунті ненависті та упередження.
3. Ініціювати громадський діалог для пошуку шляхів вирішення та кваліфікованого реагування на злочини, які виникають завдяки упередженості в громадах.
4. Підвищити рівень обізнаності, щодо законів у сфері боротьби із злочинами, які виникають на ґрунті упередженості та насилля.

Навчання протягом проекту:

1. «Документальний театр – соціальна роль в розвитку демократії та толерантності»
2. «Критичний театр в світовому контексті»
3. «Етнічна приналежність, національне походження, стать та гендер»
4. «Психологія злочину, психологія жертви»
5. «Закони у сфері боротьби із злочинами»
6. «Акторська майстерність»
7. «Спосіб існування актора в документальному театрі»
8. «Що таке людина» «Квір»
- 9.«Права та обов'язки громадянина в конфліктних ситуаціях»
- 10.«Правила збору документального матеріалу»

Однією з важливих тем, які вивчалися, була розвиток критичного мислення та поширення цього в суспільстві.

Критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення.

З прагматичної точки зору критичне мислення розглядається як науковий підхід до розв'язування широкого кола проблем – від буденних до професійних. Ідея розвитку критичного мислення зародилася у США, сягає своїм корінням у праці відомих американських психологів ХХ ст. Інформаційна революція містить вагому антропологічну складову, що передбачає вдосконалення не лише техніки та технологій, але й людини, передусім її мислення. Ті, хто не міг пристосуватися до нових умов життя, часто не могли впоратися з новими складними питаннями, до того ж ставали легкою здобиччю шахраїв. В Америці серйозно поставилися до цієї проблеми і почали шукати нові підходи до навчання своїх громадян. М. Ліпман започаткував практику навчання критичного мислення і пов'язував необхідність такого навчання із тим, що демократичне суспільство потребує розумних громадян, а не просто раціональних. В недалекому майбутньому, передбачає Р. Пауль, головним капіталом буде вже не сама інформація, а її ефективний виробник. Отже, здібність обробляти інформацію буде підвищуватися в ціні, відповідно й навички критичного мислення стануть запорукою успіху в інформаційному суспільстві. Сучасний світ, стверджує: вчений, потребує постійного вдосконалення навичок мислення. Це перша вагома причина, чому слід навчати критичного мислення. Безперечно, впровадження навчання, орієнтованого на розвиток критичного мислення, є нагальною методичною проблемою сучасної освіти. ХХІ ст. стане часом, коли саме розумові здібності окремих людей, а не природні ресурси, капітал і технології, визначатимуть вирішальну грань між успіхом і невдачею, між лідерами та веденими. Уміння критично мислити забезпечує науково – технічний і суспільний прогрес та є запорукою демократії, а освіта відіграє в його розвитку першорядну роль.

Такий тип мислення потрібен для вирішення неординарних практичних завдань. Коли перед нами постають реальні проблеми, які неможливо вирішити за допомогою наявних знань та умінь, тоді ми залучаємо принципи, стратегії та процедури критичного мислення. Це відбувається під час розв'язування проблемних задач, формулювання висновків, ймовірнісної оцінки та ухвалення рішень. Ф. Станкато зазначав, що критичне мислення – це формулювання суджень відносно правдивості та реальності заяв або відповідей щодо розв'язання проблем.

Отже, основне призначення критичного мислення – це розв'язання проблем (завдань), а головним результатом критичного мислення є судження.

Висунення гіпотез – це одне з ключових умінь в критичному розмірковуванні, оскільки наявність проблеми передбачає формулювання припущень щодо її розв'язки. Психологічно критичне мислення покоїться на прагненні до творчого пошуку, жадобі до знань. С. О. Терно розробив теорію розвитку критичного мислення у процесі навчання.

Результати проекту:

- Зменшено рівень агресії та кількість злочинів на ґрунті упередженості серед молоді в м. Полтава, та Полтавської області.
- Підвищено рівень обізнаності, щодо законів у сфері боротьби із злочинам, які виникають на ґрунті упередженості та насилля.
- Започатковано громадський діалог для пошуку шляхів вирішення та кваліфікованого реагування на злочини, які виникають завдяки упередженості в громадах.

Актори, громадські діячі, працівники бібліотек, журналісти, працівники правоохоронних органів не менш 100 чоловік пройшли тренінги та майстер класи, які навчили їх розуміти причини виникнення злочинів на ґрунті ненависті та упередження. Понад 800 людей подивилися виставу, та прийняли участь в обговоренні, щодо питань стереотипів, упереджень, які призводять до виникнення агресії, ненависті, неприйняття і злочинів. Правоохоронні органи, психологи, журналісти, громадські діячі, люди мистецтва зробили висновки щодо отриманих знань з перегляду вистави та обговорення, використовують їх в своїй роботі, удосконалюючи засоби попередження конфліктів на ґрунті упередженості. З соціальним відеороликом ознайомились понад 5000 людей.

Створені сторінки в соціальних мережах – 3 сторінки, висвітлені роботи проекту та вистав в ЗМІ – не менш 15 статей та 10 сюжетів на ТВ, створили платформу для громадського діалогу, знаходяться нові засоби вирішення питань запобігання злочинів на ґрунті упередженості. Учасники проекту та глядачі ознайомлені із законодавчою базою в питаннях злочинів на ґрунті упередженості, та використовують ці знання у своєму повсякденному житті.

Вистава «Теорія великого фільтра» має покази і на сьогоднішній день.

Партнери, що були залучені до проекту - Театр Сучасного Діалогу, ГО «Діти Чорнобиля», ГО «Полтавська правозахисна група», ГО «ВПО Самодопомога», ГО «Жінки Донбасу», ГО «Спілка жінок «Чураївна», ПОНУБ ім. І.П.Котляревського, ТОВ Інвалідів. ОДТРК «Лтава», телестудія «ІРТ».

Інші зацікавлені сторони: Правоохоронні органи, навчальні заклади, психологічні служби, ГО які працюють з людьми з обмеженими можливостями, з ЛГБТ.

2.2 Створення пілотних культурно-освітніх майданчиків для дорослих в неведених населених пунктах Миргородського району Полтавської області

Інший проект, який я хочу висвітлити, мав на меті створення пілотних культурно-освітніх майданчиків для дорослих в Миргородському районі Полтавської області, як перший крок до створення мережі освіти дорослих для сталого розвитку локальних громад, поліпшення якості життя дорослого населення і розкриття його потенціалу.

У великих містах України доросле населення вже має деякі можливості відвідувати тренінги, семінари, відвідувати сучасні культурні заходи, отримувати нові знання і навички. Освіта дорослих невблаганно стає потребою дорослих українців. У невеликих містах і в сільській місцевості потреби в освіті дорослих також є, але можливостей і мотивуючих факторів набагато менше. У той же час в сільських районах робочих місць катастрофічно мало, люди в пошуках роботи їдуть у великі міста. Місцеві жителі не мають можливості отримати нові знання і компетенції, які допомогли б їм відкрити свій бізнес, заробляти своїм ремеслом, поліпшити якість життя і дозвілля. Багато професій втратили свою актуальність і більш не затребувані, необхідно шукати нові ніші для заробітку грошей.

Потреби громад.

У невеликих населених пунктах практично відсутні курси для дорослих і немає сучасних культурних ініціатив, які мотивують до активності і переосмислення життєвих позицій, хоча вони тут дуже необхідні.

Погіршується економічна ситуація, різке скорочення робочих місць і можливостей у місцевого населення заробляти собі на життя примушують шукати шляхи до подолання цієї ситуації. У невеликих містах і нових об'єднаних громадах є потреба в освіті дорослих, тому що вони вже розуміють користь освіти для розвитку своїх громад. Найбільш активні представники громад побували на тренінгах та семінарах, завдяки чому розуміють користь освіти дорослих. Сучасні культурні ініціативи в великих містах зарекомендували себе як одні з кращих мотивуючих компонентів в підвищенні активності населення.

Ціль – мотивувати місцеві громади створювати у себе культурно-освітні майданчики. Для цього в Миргородському районі ми проведемо конкурс на створення двох пілотних освітніх майданчиків.

Умови конкурсу такі:

1. Бути готовими пройти навчання по створенню таких майданчиків в своєму населеному пункті. Навчання включатиме в себе теоретичну частину:

принципи освіти дорослих протягом життя, робота Центрів освіти дорослих за кордоном і в Україні, і практичну: відвідування культурно-освітніх заходів у Полтаві, знайомство з освітніми пропозиціями провайдерів освіти дорослих, досвідом їх роботи.

2. Бути готовими надати безкоштовно приміщення, запросити учасників і організувати проведення у себе трьох семінарів. Приміщення повинно бути обладнане столами та стільцями.

Після навчання, ми відберемо п'ять найбільш перспективних громад і проведемо у них серію тренінгів по громадянській компетентності, працевлаштуванні, самозайнятості, використанні культурних заходів для освіти і активізації суспільства. У нас є достатньо кваліфікованих тренерів, які пропонують різноманітні навчальні курси. Таким чином, ми покажемо на практиці, чого і як можна вчитися, продемонструємо потенціал нашої організації, а громади отримають практичні навички проведення культурно-освітніх заходів.

Обов'язком відібраних учасників (5 населених пунктів) буде набір учасників, забезпечення приміщенням і організація заходу.

3. Дві громади, які забезпечать кращу організацію і кращі умови для функціонування майданчиків, отримають обладнання: ноутбук, проектор, екран, колонки, програмне забезпечення. Також ми допоможемо з розкручуванням майданчиків для освіти дорослих, проведемо культурні заходи: демонстрація вистав. Приміщення повинно бути обладнане столами і стільцями, мати решітки на вікнах, дверях для зберігання устаткування (або інші засоби захисту).

З переможцями конкурсу буде підписана угоду про передачу обладнання з умовою його використання для навчання дорослих не менше трьох років.

Для того, щоб бажачі з районів могли оперативно дізнаватися про наші освітні курси, культурні заходи, могли нас запрошувати до себе для проведення навчання або приїжджати до Полтави, оновили наш сайт, розмістити в окремій рубриці наші освітні пропозиції, також активізували нашу групу «Центр освіти дорослих» у facebook.

Придбали також програмне забезпечення за пільговими цінами для громадських організацій.

Цільова група або групи проекту:

- Громади, які готові створити в своєму населеному пункті культурно - освітній Майданчик для дорослих.

- Представники місцевої влади, громадських організацій, громадські активісти, бібліотекари, творчі особистості.
- Доросле населення, готове підвищувати свої компетенції і отримувати нові навички.

Проект створення пілотних культурно-освітніх майданчиків для дорослих в Миргородському районі Полтавської області представлений у таблиці.

<p>Мета проекту: Створення пілотних культурно-освітніх майданчиків дорослих в Миргородському районі Полтавської області, як перший крок до створення мережі освіти дорослих для сталого розвитку локальних громад, поліпшення якості життя дорослого населення і розкриття його потенціалу.</p>		
<p>Задачі проекту</p>	<p>Безпосередні результати заходів проекту (кількісні та якісні)</p>	<p>Результати впливу проекту (кількісні та якісні) - що зміниться в положенні цільової групи і в місцевому суспільстві в результаті проекту</p>
<p>Мікро рівень</p>		
<p>1. Дати практичні навички організації освітніх заходів. Провести 3 тренінги в 5 громадах Миргородського району (по 20 осіб з громади) на теми: Громадянська компетентність, бюро по працевлаштуванню й самозайнятості, Як сучасна культура активізує суспільство.</p>	<p>Жителі пройшли навчання по Громадянської компетентності, Працевлаштуванню і самозайнятості, Як сучасна культура активізує суспільство. Місцеві організатори отримали практичний досвід проведення освітніх заходів.</p>	<p>Представники місцевих громад на практиці зрозуміли як повинні працювати майданчики для освіти.</p>
<p>Мезо рівень</p>		
<p>2. Навчити групу з 20 осіб Миргородського району (працівників культури, бібліотекарів, а також представників влади), як створити культурно освітню майданчик для дорослих у</p>	<p>Група з представників громад (20 осіб) з населених пунктів Миргородського району Полтавської області, пройдуть 3-х денний курс по створенню культурно-освітніх майданчиків дорослих, методикам</p>	<p>20 представників громад розуміють необхідні умови для створення культурно-освітніх майданчиків дорослих, мають уявлення про методики навчання дорослих, про значення сучасних культурних</p>

своїй громаді.	навчання дорослих і вмінню застосовувати сучасні культурні ініціативи для підвищення активності дорослого населення.	ініціатив в мотивації підвищення активності дорослого населення.
3. Відібрати навчених учасників, які зацікавлені і готові створити в своїх населених пунктах культурно освітню майданчик для дорослих. В умовах конкурсу: громади пишуть мотиваційні листи, підписують договір, що підтверджує їх можливості в наданні приміщення, організації груп учнів грамотної логістики в проведенні тренінгу.	Відібрано учасники з 5-ти населених пунктів Миргородського району Полтавської області. Вони мотивовані брати подальшу участь в конкурсі на створення і підтримку саме їх культурно-освітніх майданчиків.	Громади 5-ти населених пунктів дізнаються про цілі і завдання проекту, будуть готові взяти участь в навчанні.
4. Підтримати 2 громади, які виконають всі умови конкурсу і будуть кращими в облаштуванні та промоції освітнього майданчика.	Майданчики обладнані ноутбуком, медіапроектор для проведення культурно-освітньої діяльності. Проведення прес конференцій, демонстрація вистави Театру сучасного діалогу, написання статей, поширення інформації, створення сторінок в соціальних мережах.	Устаткування використовується для навчання дорослих і створенні культурних ініціатив після закінчення проекту. Понад 1000 осіб отримали інформацію про відкриття культурно-освітніх майданчиків, охочі записуються на запропоновані курси. Формуються групи учнів. (Не менше 3-х груп на кожному майданчику).

<p>5. Підтримка життєдіяльності місцевих майданчиків освіти дорослих.</p>	<p>Обмін досвідом за рахунок ресурсів ПФ Суспільної служби України, спонсорської, меценатської допомоги, можливо за рахунок подальшої проектної діяльності. Відвідування створених майданчиків освіти дорослих, проведення додаткових майстер класів, культурно-мистецьких заходів.</p>	<p>Культурно-освітні майданчики в 2-х громадах працюють з дорослим населенням своїх громад, поліпшується рівень життя дорослого населення, емоційний клімат в громадах. Задіяний творчий потенціал дорослих в малонаселених пунктах.</p>
---	---	--

Характеристика партнерів, що беруть участь в реалізації проекту і їх роль в проекті, в тому числі їх внесок (фінансовий і інший).

Назва організації	Юридичний статус (Державна установа, самоврядування, недержавна організація, підприємець, пр.)	Роль (відповідальність) у проекті
Миргородська районна державна адміністрація	Державна установа	Поширення інформації про конкурс створенні центрів.
Громадські організації Миргородського району Полтавської області	Недержавні організації	Участь в конкурсі, допомога в доборі кандидатів згідно з рекомендаціями
Публічні бібліотеки Миргородського району	Державна установа	Участь в конкурсі, допомога в доборі кандидатів

Заходи, що забезпечували зв'язок з громадськістю, спрямовані на поширення інформації про проект:

- культурні заходи із запрошенням місцевих жителів, представників влади, громадських активістів
- розміщення інформації на порталах Гурт Громадський простир.
- пости та статті в Фейсбуці, Вконтакті
- статті в місцевих ЗМІ
- сюжети на місцевих телекомпаніях
- розміщення інформації на сайтах районної і обласної адміністрації.

Керівництво проектом:

Керівники проекту здійснювали моніторинг відповідно до плану заходів проекту, і інформували DVV International своєчасно в разі відхилення від плану проекту. Перед проведенням тренінгів збиралися потреби учасників і програма складалася з урахуванням цих потреб. По завершенню навчальних заходів, кожен учасники заповнював анкету оцінки тренінгу.

Всі плани робіт і оцінка потреб в навчанні дорослого населення було зібрано, оброблено і затверджено компетентними в цих сферах фахівцями.

Робоча група проекту провела підсумкову оцінку після його завершення і надала звіт в терміни відповідно до підписаного договору.

Забезпечення стійкості проекту після його завершення:

У двох невеликих населених пунктах Полтавської області працюватимуть культурно-освітні майданчики для дорослих. У трьох інших громадах також є досвід проведення навчання дорослих та використання культурних ініціатив як активізації суспільства. Вони прагнуть створити також постійно діючий культурно-освітній майданчик для дорослих.

Розуміння населенням корисності освіти дорослих. Нові вимоги суспільства адекватно сприймаються, аналізуються культурно-освітніми майданчиками, нові навчальні програми для дорослого населення відповідають актуальним вимогам. Доросле населення мотивовано до навчання, отримує нові навички та знання відповідно до своїх потреб. Розкривається творчий потенціал і активізується громадянська позиція в громадах. Про позитивний досвід роботи культурно-освітніх майданчиків дорослих дізнаються жителі інших невеликих міст і ініціюють подібні ініціативи у себе в громадах.

2.3 Театральний табір «Допоможи побачити»

Наступний проект, який буде реалізовуватися на тему людей з інвалідністю, а саме вадами зору. Влітку була проведена підготовка до вивчення даної теми в театральному таборі в с. Петрівка (Полтавська обл.)

Простір міста Полтава розбудовується та стає більш доступним для людей з особливими потребами, але ще існує багато перешкод для комфортного життя людей з інвалідністю. Ми дослідили день з життя людини, яка має вади зору. Найперше, таким людям потрібно мати достатньо мужності для того, щоб взагалі вийти з дому та обслужити себе на рівні базових потреб. Не всі світлофори обладнані звуковими сигналами, а ті, що обладнані, після 20.00 год вимикають, що значно ускладнює для слабозорих людей пересування містом. Культурні події для людей з інвалідністю майже недоступна розкіш.

У 2013 році Полтавське учбово-виробниче підприємство «Полтаваелектро» УТОС очолив інвалід III групи по зору Сичевський Віталій Сергійович. Колектив підприємства був оновлений. З серпня місяця 2013 року і по теперішній час зрячі працівники підприємства максимально замінюються людьми з інвалідністю, такі переміщення здійснюються відповідно до кваліфікації, фізичних можливостей, продуктивності праці і побажань людей з вадами зору з метою якомога більшої їх завантаженості. Таким чином, за станом на 01 липня 2014 року всього чисельність працюючих складає 166 чоловік, в тому числі людей з інвалідністю 134 особи, тобто їх кількість становить 81 відсоток від усієї кількості штатних працівників.

В Полтаві проживає за даними Полтавської організації УТОС 1588 людей з інвалідністю по зору I, II та III групи. Але Полтава не має жодного інклюзивного центру дозвілля, окрім клубу УТОСу. Культурний простір міста абсолютно не враховує потреби людей з порушенням зору.

Тому було вирішено створити підготовчий проект під назвою: **Театральний табір «Допоможи побачити».**

Цільова група: Актори Театру сучасного діалогу, соціальні працівники, активна молодь. Перевага надаватиметься особам, котрі мають досвід роботи в перформативних дійствах та із людьми з порушеннями зору.

Мета проекту: Підготувати акторів Театру сучасного діалогу до створення інклюзивних вистав, шляхом інтенсивних навчань в театральному таборі.

Цілі проекту:

- Згуртувати театральну команду, яка готова працювати над створенням інклюзивних вистав.
- Навчити відібраних учасників засадам та принципам роботи інклюзивного театру та засобам існування акторів.
- Ознайомити відібраних учасників з побутовими та психо-фізичними проблемами людей з порушеннями зору.
- Створити перформативну заготовку для майбутньої вистави.

Цей проект допоможе створити виставу для людей з порушеннями зору, сприятиме розвитку інклюзивного мистецтва в Полтаві та регіоні.

Бачення продовження запропонованого проекту:

Створюється повноцінна вистава, яка ініціює діалог у громадах про проблеми людей з інвалідністю. До труп театру на навчання запрошуються нові волонтери-актори.

Досвід поширюється завдяки демонстрації вистав у містах України. Тим самим створюються мережі соціальних інклюзивних театрів. Планується залучення до кампанії «Допоможи побачити» партнерських соціальних театрів зі сходу країни (Харків, Бахмут, Попасна, Северодонецьк та ін.).

Завдяки тому, що всі соціальні вистави таких театральних майданчиків проходять із обговоренням, колектив має зворотній зв'язок, він дізнається про відчуття наших глядачів, та корегує свою роботу згідно потреб аудиторії.

Також планується подальше залучення людей з порушеннями зору не тільки у якості глядачів, а й створення інклюзивної театральної студії у рамках театру сучасного діалогу та залучення цих людей у якості акторів.

Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі. І насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату.

Інклюзія – це процес реального включення осіб з інвалідністю в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідна для всіх членів суспільства. Інвалідність – це не вирок долі, це, швидше, такий спосіб життя за обставин, що склалися, який може багато дати особі з інвалідністю і людям, що оточують її, якщо інвалідність розглядати в рамках соціальної концепції.

Істотну різницю між біологічною і соціальною концепціями суспільство усвідомить лише тоді, коли матиме в своєму розпорядженні доступну і повну інформацію про людей з інвалідністю. Не хвороба створює обмеження діяльності, а умови життя, які може запропонувати суспільство (уряд) людям з обмеженими можливостями.

Умови рівних можливостей досяжно лише в тому суспільстві, де інвалідність розглядається через соціальну концепцію, де відсутня дискримінація людей з інвалідністю словами і діями здорових людей.

Люди з особливими потребами перестануть сидіти в чотирьох стінах, а ми з вами ще на один маленький крок станемо ближчими до держави, в якій ми всі так хочемо жити.

3. Соціальне підприємство як юридична форма організації ініціативних угруповань

Соціальне підприємництво – підприємницька діяльність спрямована на інновативну, суттєву та позитивну зміну у суспільстві. В той час коли бізнесмени зконцентровані на створенні фінансового прибутку, соціальні підприємці займаються збільшенням соціального капіталу. Вони задіяні у таких галузях, як освіта, охорона навколишнього середовища, боротьба з бідністю та права людини. Один з найвідоміших соціальних підприємців це Нобелівський лауреат 2006 року Мохаммад Юнус, засновник Грамін Банку.

В соціальному підприємництві підприємницька діяльність націлена на пом'якшення або вирішення соціальних проблем. Характеристики і ознаки такої діяльності:

- соціальні дії – цільова спрямованість на вирішення/пом'якшення існуючих соціальних проблем, стійкі позитивні вимірні соціальні результати;
- інноваційність – втілення у життя нових унікальних підходів, що дозволяють збільшити/якісно покращити соціальну дію;
- самоокуповування і фінансова стійкість – здатність соціального підприємства вирішувати соціальні проблеми до тих пір, поки це необхідно, та за рахунок доходів, що отримуються від власної діяльності;
- масштабність і тиражність – збільшення масштабу діяльності соціального підприємства (на національному і міжнародному рівні) і поширення досвіду (моделі) з метою збільшення соціальної дії;
- підприємницький підхід – здатність соціального підприємця бачити недоліки ринку, знаходити можливості, акумулювати ресурси, розробляти нові рішення, що будуть мати довгостроковий позитивний вплив на суспільство в цілому.

В ХХІ ст. в Україні соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громадських організацій як ефективний механізм вирішення локальних соціальних і економічних проблем територіальних громад. Так, з жовтня 2010 року на базі Асоціації аналітичних громадських організацій «Соціально-економічні стратегії і партнерства» почав роботу Центр підтримки соціального підприємництва. Соціальним підприємством вважають асоціацію «Світ. Краса. Культура», яка створює робочі місця по всій Україні для малозабезпечених жінок, що перебувають у особливих кризових життєвих обставинах. До цієї категорії підприємництва відносять і Одеську громадську організацію «Дорога до дому», яка видає газету для мало імущих, а також забезпечує безробітних роботою у своїх швейних цехах. У Житомирі при громадській організації «Місія Самарян на Україні» теж працює цех по

виготовленню виробів з металу. На сьогодні в Україні нараховується близько 700 підприємств, які за тими чи іншими ознаками можна віднести до категорії «соціальне підприємництво».

Позитивні ефекти від діяльності соціальних підприємств:

- допомога у подоланні соціальної ізоляції – зокрема, працевлаштування людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями, безробітних, представників груп ризику;
- знаходження нових шляхів для реформування державних соціальних послуг;
- залучення громадян до участі у соціальних ініціативах на волонтерських засадах, об'єднання громад навколо соціальних проблем;
- поява нових видів соціальних послуг, які залишаються поза увагою звичайного бізнесу у зв'язку з малоприбутковістю, непопулярністю, відсутністю належної професійної підготовки;
- більш ефективне використання наявних ресурсів регіону у вирішенні соціальних проблем;
- зниження навантаження на місцеві бюджети у вирішенні соціальних проблем (актуально в умовах хронічного дефіциту бюджетних коштів).

Для прикладу можу привести роботу Благодійної організації «Світло надії», за підтримки якої проводився тренінг з утворення соціального підприємства.

У 1999 році група активістів створила першу у м. Полтава групу самопомоги для ВІЛ-позитивних людей і зареєструвала свою роботу як Благодійна Асоціація допомоги ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД людям «Світло надії». Надалі поступово розширювався як спектр надання послуг так і збільшувалась кількість цільових груп, яким надає допомогу організація. Під соціальним супроводом організації – ВІЛ-інфіковані вагітні та діти, клієнти із потрійною проблемою (СІН/ЛЖВ/ТБ), також стартувала комплексна робота із засудженими, хворими на вірусний гепатит С. У 2014 році Асоціація змінює свій статут і починає працювати як Благодійна Організація «Світло надії».

Місія організації: надання широкого спектру соціальних послуг та створення умов для сталого функціонування систем громадського здоров'я на рівні кращих міжнародних практик.

Було створено та існують зараз декілька центрів для соціальної допомоги різним групам населення.

1. Центр адаптації

Мета: Формування ефективної системи соціальної адаптації шляхом надання комплексної допомоги уразливим групам населення, що сприятиме якнайшвидшому їх пристосуванню до умов соціального середовища.

Цільові групи:

- бездомні особи,
- звільнені з місць позбавлення волі,
- внутрішньо переміщені особи,
- люди у складних життєвих обставинах,
- матері з дітьми та вагітні жінки,
- особи, що потерпають від насилля.

Послуги:

- тимчасове проживання,
- гаряче харчування;
- душ та прання;
- банк одягу;
- послуги Центра обліку бездомних осіб;
- сприяння у відновленні документів, соціальних виплат та працевлаштуванні;
- соціальний супровід;
- постановка на Д-облік.

2. Навчально-виробничий центр

Місія – розвиток соціально-економічного добробуту громад шляхом підвищення доступу соціально уразливих груп населення до навчання, отримання професії та працевлаштування.

Заклад має 2 основні завдання:

1. Розвиток економічної спроможності клієнтів:

- навчання професіям за напрямками «Швейна справа» та «Столярна справа» та подальше працевлаштування (на власному виробництві або у співпраці з партнерами та службою зайнятості населення);

2. Підтримка соціально значимих програм шляхом реалізації власної продукції, де частина отриманого прибутку спрямовується на фінансування соціальних проектів.

Цільові групи:

- клієнти Центра адаптації,
- звільнені з місць позбавлення волі,
- внутрішньо переміщені особи,
- люди у складних життєвих обставинах.

3. Центр для жінок, які опинились у складних життєвих обставинах

Мета діяльності Кризового центру – реінтеграція жінок у суспільство, шляхом комплексного надання послуг підтриманого проживання, повернення їх до самостійного повноцінного життя та проведення соціальної роботи спрямованої на подолання негативних явищ.

Завдання:

- надання комплексної допомоги жінкам, що потрапили у складні життєві обставини;
- зменшення рівня рецидивів злочинів;
- надання соціальних послуг клієнтам Центру з урахуванням індивідуальних потреб та гендерних підходів;
- сприяння збереженню жіночого репродуктивного здоров'я, відновлення та розвиток материнських навичок;
- забезпечення тимчасовим житлом;
- сприяння соціальній реінтеграції внутрішньо переміщених осіб;
- профілактика соціального сирітства;
- забезпечення захисту та надання притулку для жінок, що зазнали насильства в сім'ї та які постраждали від торгівлі людьми;
- надання консультацій з питань догляду за дітьми раннього віку, їх розвитку і виховання;
- сприяння здобуттю особам, що тимчасово проживають у Центрі, освіти, фаху, навичок самостійного життя з дитиною поза межами Центру, захист їх прав та інтересів.

Цільовою групою кризового центру є жінки, а саме:

- які опинились у складних життєвих обставинах,

- матері з дітьми,
- внутрішньо переміщені особи,
- потерпілі від насилля,
- постраждали від торгівлі людьми,
- ВІЛ-позитивні,
- звільнені із місць позбавлення волі,
- бездомні;
- які працюють чи мають інше постійне джерело доходу, але недостатньо коштів для оренди (наймання) житла

Послуги:

- забезпечення проведення попередньої співбесіди за участю спеціаліста-психолога (за потребою);
- соціальний супровід за методом кейс-менеджмент;
- соціально-побутові (тимчасове проживання, користування душем, пральною та іншим інвентарем Кризового центру, доступ до банку вживаного одягу та взуття);
- медико-профілактичні (перша до лікарняна допомога; організація консультації лікаря; направлення в заклади охорони здоров'я міста; профілактичні заходи);
- соціально-педагогічні;
- послуги юридичного характеру (сприяння в оформленні документів для тимчасової реєстрації на час проживання в Центрі, сприяння у відновленні документів, консультації щодо чинного законодавства);
- сприяння у працевлаштуванні.

4. Центр для підлітків

Цілі:

- зменшити рівень розповсюдження соціально небезпечних захворювань серед підлітків;
- формування навичок відповідальної до свого здоров'я поведінки;
- створити сприятливі умови для розвитку підлітків з ВІЛ та підлітків з числа соціально уразливих груп;
- зменшити прояви кримінальної поведінки серед підлітків.

Завдання:

- сприяти зміні ризикованої поведінки на менш ризиковану і безпечну;
- допомога у формуванні навичок здорового відпочинку;
- посилення ролі підлітків підчас прийняття рішень в сфері ВІЛ/СНІДу в Полтавській області;
- покращення підліткам доступу до тестування на ВІЛ та засобів контрацепції;
- забезпечення доступу підлітків до широкого спектру послуг;
- надання послуг зі зменшення шкоди підліткам, що мають досвід споживання ПАР.

Цільова група:

- підлітки 10 - 18 років, що мають високий рівень інфікування ВІЛ;
- підлітки, що живуть із ВІЛ;
- активні підлітки-волонтери.

Послуги:

- безпечне місце для спілкування та проведення цікавого дозвілля;
- індивідуальні консультації соціального працівника;
- індивідуальні консультації психолога;
- юридичні послуги;
- безкоштовне, добровільне та анонімне тестування на ВІЛ;
- комунікація, спрямована на підвищення обізнаності у питаннях збереження здоров'я;
- організація та проведення тематичного дозвілля;
- групові заняття, групи підтримки;
- доступ до презервативів;
- кейс-менеджмент (медико-соціальний супровід);
- участь у масових профілактично-просвітницьких заходах;
- перенаправлення для отримання послуг в медичних закладах та організаціях-партнерах.

5. Центр розвитку дитини

Заклад працює з дітьми та їх батьками, пропонуючи послуги на безкоштовній основі.

Цільові групи:

- діти з малозабезпечених та соціально незахищених сімей;
- соціально незахищені верстви населення;
- діти з ризиком виникнення соціального сирітства, у тому числі підлітки;
- жінки та діти, що постраждали від домашнього насильства та торгівлі людьми;
- інші категорії дорослих та дітей, які потребують соціально-педагогічних, психологічних, соціально-медичних, освітньо-дозвіллевих заходів, але не можуть їх отримати в інших установах.

Послуги, які можна отримати в Центрі:

- денне перебування дітей незалежно від віку;
- творчі заняття (малювання, ліплення, орігамі, квілінг та багато іншого);
- дозвіллеві заходи;
- банк одягу;
- послуги психолога і соціального працівника (для дітей та батьків).

Також організація діє як ресурсний центр і ділиться успішними практиками із іншими НУО України, співпрацюємо із державними інституціями для покращення соціальної сфери Полтавщини та наближення її до європейського рівня. Робота триває.

ВИСНОВКИ

На даному етапі розвитку нашої держави та суспільства існує безліч проблем, які потребують вирішення. Державні органи управління потребують допомоги активної свідомої молоді, котра здатна критично мислити у вирішенні певних соціальних труднощів. Волонтерство є однією з форм благодійності і однією з підвалин громадянського суспільства. За деякими оцінками, кожного року в світі у волонтерській діяльності беруть участь понад 100 млн. осіб, і в багатьох країнах вона забезпечує 4-8 % ВВП. Активне залучення громадян до вирішення суспільних проблем та громадсько-політичного життя є обов'язковим компонентом демократичного суспільства та ознакою розвиненої держави. Коли громадяни можуть брати активну участь у процесі розробки політики та прийняття рішень, а також контролювати процес їхнього виконання владою, результатом є ефективні державні інститути, що працюють на користь усього суспільства.

У розвинених країнах молодь із шкільних років учиться відповідальному ставленню до проблем своєї громади. Наприклад, на Різдво багато людей приділяють декілька годин святкового дня праці в їдальні для безпритульних, де вони готують та роздають їжу людям, яким нікуди йти і немає що попоїсти у свято. Або, якщо школа потребує коштів на придбання камери для освітніх проектів учнів, самі учні організують кампанію зі збору грошей як-от, наприклад, продаж тістечок, які вони самі ж приготували, а не збирають кошти з батьків. Загалом, участь у проекті, спрямованому на вирішення проблем громади, все частіше є необхідною умовою для отримання атестату про середню освіту у багатьох розвинених країнах. Тому підлітки на момент закінчення школи вже мають досвід благодійної роботи – допомоги літнім сусідам, участі у прибиранні парків та висадженні дерев, збору одягу для нужденних, тощо.

Можливостей допомогти у вирішенні тих чи інших суспільних проблем громади багато, і можна обрати діяльність за інтересами та до душі. Наприклад, якщо тебе цікавить професія медика, почни декілька разів на місяць допомагати літнім людям чи хворим. Або, припустімо, ти дуже любиш тварин. Дізнайся, чи є в твоєму місті притулок для безпритульних тварин, де ти міг би допомогти доглядати за ними та шукати їм домівки. Якщо тобі важко вирішити, в якій сфері тобі було б цікаво попрацювати, рекомендуємо почати з пошуку інформації про існуючі громадські та благодійні організації в твоєму місті та дізнатися, до яких напрямів їхньої роботи ти можеш долучитися.

Важливо усвідомлювати, що зміни на краще не відбуваються самі по собі. Якщо кожен громадянин докладе зусиль і зробить особистий внесок у розвиток місцевої громади, то всі разом житимуть у чистому та комфортному

місті/селі, де кожен має можливість брати участь у прийнятті рішень і де існують ефективні механізми розв'язання суспільних проблем, захисту прав кожного громадянина та допомоги найбільш уразливим верствам населення

Закон України «Про волонтерську діяльність» визначає її як добровільну неприбуткову соціально спрямовану діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (безоплатних робіт та послуг). Згідно з цим законом, волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності та неприбутковості. Вона не включає діяльність, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин.

Також існує велика кількість можливостей для самореалізації у будь-яких мистецьких засобах.

Участь у громадянській та волонтерській діяльності – це чудова можливість:

- Отримати досвід роботи (особливо якщо функції волонтерської діяльності тісно пов'язані з майбутньою спеціальністю).
- Розвинути нові навички.
- Покращити своє резюме і зарекомендує себе як людину з активною та відповідальною громадянською позицією.
- Почати створювати портфоліо своїх досягнень, що допоможе тобі вигідно виокремитися на фоні інших претендентів при пошуку роботи, стажування, участі у конкурсі на отримання стипендії або гранту для навчання за кордоном.
- Набути корисні та цікаві знайомства.
- Спробувати себе в новій галузі й оцінити, чи цікавить тебе перспектива розвивати кар'єру в цьому напрямку. Можливість знайти своє покликання, про яке до цього навіть не здогадувався.

Таким чином, уміння працювати не за гроші, а за ідею найчастіше має зовсім несподівані позитивні "побічні ефекти". Не раз доводилося спостерігати, як, захопившись громадською роботою і переставши фокусуватися на своїх проблемах, людина змінювалася – її життя ставало яскравішим, повним, захопливим

Громадська діяльність – це звичний спосіб існування небайдужої активної людини, здорова альтернатива зайвій "політичній заклопотаності", можливість прожити своє життя не даремно – з користю й для себе, і для суспільства.